

sols en els dialectes orientals, sinó també quasi pertot en els occidentals (que solen assimilar *-erada* > *-arada*). D'ací que coexistissin *dinada* i *dinarada*: derivat aquest de tots dos mots i amb evolució semàntica partint de tots dos conjuntament, cosa que es feia extensiva a la forma *dinada*, però aquest és una derivació paral·lela a *dinarada* i no pas una «contracció» d'aquest. *Dinadaire*. *Dinerada* està documentat per *AlcM* en Llull, *CostTort* i dos docs. del S. XIV; Bast-Bass. en donen bastants exs. des de 879 (col. 891).⁵ *Dinera*. *Dineta*.

¹ Ço que es comprèn, perquè la tendència de *-in-* a *-in-* (i *-iin-* > *-in-*) és forta però no irresistible (*almoina* i *almosna* ELEEMÓS(Υ)NA, *es(t)me* i *eime* coexisteixen): quan la idea de 'trencar el dejuni' (angl. *break-fast*) restava present, es conservava el *dis-*. — ² Ací doncs ja substantivat, i en el sentit de 'dèbit feudal d'homenatge consistent en aliments suficients per a un dinar'. Mateixa forma però com a verb intr. a les *VidesR*: «con fos ora de dignar, un corb portà dos tans de pa, que no solia, a-N Pol», f° 37r1. — ³ Que mots com *ancora*, *padre*, *madre*, *cugino*, *misura*, *arrivare*, *mangiare*, *medesimo* són manlleus. Cf. les meves protestes contra aquest abús una mica ridícul en *TopHesp.* II, 55, 80. — ⁴ S'hi oposà Zauner (*ZRPb.* XLII, 75) i Wartburg (*FEW*) s'hi mostra com desmenjat. Però aquest en fonètica és flac i aquell és un romanista mediocre en tots sentits; la rèplica que li féu M-Lübke, XLII, 491-4, és sòlida. — ⁵ Encara: «nagun hostaler --- no prenga pan o vin, o altres *dinerades*, de alguna altre persona» en un doc. de StCeloni de 1370 (*BABL* XII, 130); explicada la formació per un altre passatge del mateix text: «tota persona qui vene ayls, cebes --- o ortallisa, a manut, que n'haje a vendra a maylade e a *dinerade*, a tota persona qui n demanarà», p. 136. Primitivament, doncs, *dinerada* és 'porció de tal o tal mercaderia que es pot obtenir amb el poder adquisitiu d'un dinar, tal com la *mallada* pel poder adquisitiu d'una malla.

Dinasta, *dinastia*, *dinàstic*, *dinastisme*, V. *dinàmic* *Dindar*, *dindejar*, *dinderella*, *dinderet* (aquest probt. mal llegit *dinderel* = *tindaurell*, *tidarell*), V. *tindar* (*RETRUNYIR*) *Dindi*, *díndia*, V. *gall dindi* (*GALL*)⁴⁵

DINER, del II. DENARIUS 'moneda de plata que primer valia deu asos', derivat de DENĪ 'cada deu', i aquest, de DECEM 'deu'. □ 1.ª doc.: doc. de 1004.

«--- solidos de *diners* barchinonensis», doc. de Corbins, de 1152 (*RevBiblogCat.* VI, 17); també en plural ja en un doc. barcelonès de l'any 1004: «mancuso uno de auro et solidos octo de *diners*» (lleument llatinitzat «solidos xii de *dineros curribiles*» en un de 994), per on es veu que es tracta llavors d'una moneda específica (veg. sobre aquest punt Bast-Bass., 893.2, 892.49 i n. 2 i 3). Però al mateix temps o poc després ja es convertia en el símbol monetari del valor pecuniari per excel·lència o en abstracte (= angl. *money*, fr. *de l'argent*) i això ja llavors es feia alguns

cops amb el singular: «mal dia-ls vinga si-ls costava tant *diner* com féu a mon pare», doc. de Gósol, de l'a. 1250 (PPujol, *Docs. Vg. Urg.*, 15.30), però ja en el S. XIII la cosa més corrent en català era conservar amb aquest valor l'ús de *diners* en plural, com avui.

De la continuïtat d'això des d'antic tenim proves repetides en els grans poemes de Cerverí de Girona: tant en el *Testament*: «A Castellaulí laix selles, draps e *diners*, / mas a la paga sia Guillem, de totz, primers, / qu'esters éi no-n aurà tretze sous enters» (v. 128), com en una altra composició (*Maldit*).¹ És el que ha predominat en totes les èpoques, com en tenim testimoni en les mostres col·loquials d'OPou: «--- girar los *diners* en taula: praescribere; la moneda està prompte ---» (*ThPu.*, 118). Tan estereotipat ha quedat en la llengua l'ús en plural (veritable *plurale tantum*) que en el País Valencià, on la *-r* va mantenir sempre intacte el valor fonètic quan era final absoluta, i només en la combinació *-rs* trontollà algun temps, se sol pronunciar vulgarment *dinés* en el llenguatge oral (MGadea, *T. del Xè* I, 54, 83, 89, 126), i això no pas des d'ahir, perquè ja ho trobem escrit així en alguns vells documents (a. 1602, *AnCeCuVal.* VIII, 104) i més vell és encara el proverbial, que ens ho ensenya estereotipat en rima: «el que té *dinés* / té tot adrés, / y la filla del rey si la volgués!» (MGadea, *ib.* I, 7).

El resultat final és que en la llengua moderna *el diner* ha quedat, però només amb caràcter de tecnicisme econòmic, i algun cop sociològic o fins merament emfàtic, però la llengua viva i l'ús social només se serveixen de *diners* amb abast general i sense noció de pluralitat lògica: un entès com Coromines emprava *diner* en els seus cursos escolars, assaigs de filosofia econòmica, conferències bancàries (*el poder adquisitiu del diner, era diner comptant*: vegeu-ne exs. en assaigs i sumaris impresos en les O. C. i en *Diaris i Records*), com «La raó subjectiva de l'interès del *diner*», assaig de 1922, O. C. 1475b 6f), però en la seva obra literària, moral, novel·lística hi ha pertot i sense concurrència *diners*. A això es contrau substancialment la vida del mot en la nació, capes altes i baixes, per més que novetats o decisions de la superioritat administrativa puguin retornar de tant en tant al poble la consciència de l'entitat relativa del diner (i els *diners*!) en la nostra existència, com en la història poètica d'aquelles dones arruïnades per una crisi monetària, on veiem el mot en la seva doble funció: «antes no abatessen — del tot los *dinés*, / anaven les pobres — com los mercadés / tenints mols *dinés* / ---», romanç datable de 1612 (MilàF, O. C. VI, 190).

En una tradició ja esvanidora, però encara perceptible als vivents, un *diner* com a unitat monetària era ja un valor escàs, a causa de la constant depreciació dels valors monetaris, de manera que «pagar als acreadors afins a un *diner*» era ja una frase molt ponderativa en temps d'OPou (*ThPu.*, a. 1575, p. 118); i aquest precisa: «un ducat de Castella, que val dotze reals catalans, y lo real vint-y-quatre *diners*, o dos sous, y lo sou, dotze *diners* catalans» (*ib.*, p. 139). Però hi havia hagut un temps en què un *diner* devia haver